

BANKUNIÓ, AZ EURÓPAI UNIÓ VÁLSÁGKEZELÉSE, MAGYAR ÉRDEKEK

(FRISS INFORMÁCIÓK, 2013. JÚNIUS)

1. BANKSZANÁLÁS

Az EU illetékes vezetői június 21-én egész éjszakába nyúló, 18 órás, szombat reggel fél négyig tartó maratoni ülésükön végülis nem tudtak megállapodni a bankszanálás részleteiről, a végső döntés június 26-án szerdán született meg, most már szerény 7 óras tárgyalást követően. A megállapodást még az Európai Parlamentnek is jóvá kell hagynia, az 2018-tól lépne életbe.

A megállapodás fő elemeként a 100 ezer euró alatti betétek védve vannak, de a 100 ezer euró feletti bankbetéttel rendelkezők részt vállalnak az esetlegesen bajba kerülő bankok szanálásában (Bail-in). Ez alapvető változást jelent az eddigi gyakorlathoz képest, hiszen – Ciprus kivételével – eddig a bankok megmentése során elsősorban adófizetői pénzeket vettek igénybe. Emiatt növekedett meg az EU-országok átlagos államadósság-rátája 60%-ról 90% fölé. Az új elveknek megfelelően a nagybetétesek, a hitelezők és a részvényesek együttesen részt vesznek az esetleges bankszanálásban. A tagországok pedig banki befizetéseken keresztül szanálási alapot képeznek, amit 10 év alatt kell feltölteniük. Az egyes országok maguk döntenek el azt, hogy a létező betétgarancia rendszerrel együtt vagy külön kezelik ezt a szanálási alapot. A szanálási alap a tagországok fedezetbetéteinek 0,8%-át kell hogy elérje (10 év alatt). A szanálási alap pedig a bank kötelezettségeinek 5%-a erejéig áll rendelkezésre. További 8%-ot biztosíthatnak a kötvénybefektetők és nagybetétesek, illetve az ESM forrásaiból is igénybe vehető összeg, de legfeljebb 60 milliárd euró mértékben. Új elem, hogy ez utóbbi akár visszamenőleges is lehet.

Ezek a döntések rendkívül fontosak a bankunió kialakítása szempontjából, hiszen az egységes szanálási rendszer (SRM) a bankunió második, a közös felügyeleti mechanizmus felépítését követő legfontosabb lépése. Ennek a mechanizmusnak a részletes bemutatására a júliusi anyagban térünk ki.

2. A BANKUNIÓ KIALAKÍTÁSA LASSUL

Az utóbbi időszakban számos jel mutatott arra, hogy a bankunió felépítésével kapcsolatban több politikai és gazdasági nehézség merült fel. Mindezeket rendkívül alaposan megvitatta a Brussels Economic Forum június 19-én Brüsszelben. Az alábbiakban a leginkább érdekes elemeket ismertetjük.

A fórum bevezetőjében Olli Rehn, pénzügyi biztos úgy fogalmazott, hogy az eurózóna kijött a kórház intenzív osztályáról, de továbbra is rendkívüli figyelmet, komoly törődést

és hatékony gyógyszereket igényel. Megállapítása szerint az EMU szétesési kockázata megszűnt, hiszen pénzügyi stabilitását hitelesen alátámasztották az ESM-mel és az ECB nyilatkozataival. Olyannyira hitelesen, hogy elég volt nyilatkozni, nem is volt szükség az OMT eszközének tényleges bevetésére. Emellett Olli Rehn megítélése szerint a gazdasági egyensúlyi kiigazítás fokozatosan folyik és az európai integráció mélyítése a gazdasági kormányzás megerősítésétől a bankunióig, ha nem is rohamtempóban, de zajlik. Példaként egyébként azt hozta fel, hogy a korábbi félelmektől eltérően nem csökken, hanem fordítva, nő az eurózána tagjainak száma (Lettország). Érdekes, s egyben igen ellentmondásos jelenség, hogy az európai felmérések szerint az eurót egyre többen, az EU-t pedig egyre kevesebben akarják! Ez egyfelől megerősíti azt, hogy a közös pénz iránti bizalom megvan, sőt erősödik. Másfelől azonban rámutat arra is, hogy a közös intézményrendszer súlyos demokrácia-deficitben és bizalomhiányban szenved!

A vita főleg bankunió kialakításának szükségességéről és funkciójáról, ezek hátterében az európai gazdaság strukturális gondjairól, hosszú távú versenyképességi problémáiról és az ezek megoldásához vezető lépésekről szólt.

Teljes egyetértés volt abban, hogy egy erős EMU2.0-ra van szükség. Erős a reálgazdaságban, a pénzügyi szektorban és az államháztartásban.

A vitában részt vevők egyértelműen megerősítették, hogy az EU társadalmi-gazdasági modelljét megőrizni szükséges, nem bércöltség-leszorításon keresztül vezet az út a versenyképesség megerősítéséhez. Ezzel szemben munkaerőpiaci reformok kellenek, mérsékelni szükséges a szabályozási terheket, javítani indokolt a bankrendszeren keresztüli finanszírozás módját, de emellett tágítani kell a tőkepiaci és nemkonvencionális finanszírozási megoldásokat is. Nagy súlyt kapott az egységes európai piac teljessé tétele, sok pozitív hatást remélnek a szakértők az EU-USA kereskedelmi és beruházási megállapodástól (akár évi 0,5-2%-os növekedési többletet).

Hosszas és részletes vita volt arról, milyen módon lehet a kiigazítási, kríziskezelő és átalakítási programokat jobban (szociálisan kevésbé fájdalmasan, gazdaságilag pedig hatékonyabban) kialakítani. Egy közelmúltban elkészült tanulmány rámutatott arra, hogy bár elvileg helyes lenne a jobb helyzetben lévő országokban (például Németországban) a belső kereslet, főleg a bérek és fogyasztás növelése, de ez az elemzések szerint nem igazán segítene a nehéz helyzetbe került „Déli” országokon. Különösen nem segítene Görögországon és Portugálián, mert ők alig rendelkeznek olyan exportkapacitásokkal, amely ezt a többlet keresletet ki tudná használni. Valamivel jobb helyzetben lenne Spanyolország és Olaszország, de a valódi segítség számukra is sokkal inkább a kedvező helyzetben lévő országokban keletkezett jövedelem-többletek működőtőke-beruházás formájában történő felhasználása lenne. Az így keletkező termelési többletek például a német gazdaság beszállítói láncára felfűzve javíthatnák a gyenge országok fizetési mérlegét.

A vitában az is nagy hangsúlyt kapott, hogy az EU 90% feletti adósságrátája túl nagy és az elkövetkező időszakban várható kamatemelkedés ezt tovább fokozza, illetve megnehezíti ennek csökkentését. Ugyanakkor rendszeresen súlyos ellentmondás van a fiskális reformok és a politikai szükségletek között, hiszen alig van Európában olyan kormány, amelyet az elmúlt időszakban újraválasztottak volna. Egy másik tanulmány szerint egy bátran (különösen a választási periódusának elején) reformáló kormány akkor számíthat leginkább újjáválasztásra, ha az ország bankrendszere jól működik (gyorsan szétteríti, átviszi az üzleti szférára a költségvetési egyenlegjavulás üzletileg kedvező hatásait) és a szociális rendszer erős (kezelni tudja a reformok veszteségeinek problémáit). Alapvetően ilyen jellegű sikereket értek el a Skandináv országok.

Külön nagy vita volt, mennyire szükséges egy bankunióhoz valódi fiskális unió. Sokan érveltek a fiskális központosítás uralma mellett, távlatilag jelentős súlyú EU-költségvetéssel és rendkívül kiterjedt föderatív hatáskörökkel. Mások felhívták a figyelmet arra, hogy az USA esetében is jelentős a költségvetési decentralizáció a szabályozás és a föderális intézmények magatartása éppen hogy nem engedi meg a pénzügyi kimentést egyetlen állam számára sem; ugyanakkor maga a föderális állam komolyan eladósodott. Sokan felvetették, hogy meg kell különböztetni a jövedelem-átcsoportosítási és a konjunktúra-szabályozási funkciókat. Az előbbi nyilván maradhat nemzeti költségvetési hatáskörben, míg ez utóbbit érdemes közös (föderatív) szintre emelni. Végül is a vitában távlati célként, reálisan, kompromisszumként valami olyan megoldás kristályosodott ki, amely erős Uniós ellenőrzést jelent a nemzeti költségvetési politikák felett, a legnagyobb szociális transzfereket EU-szintre emeli (nyugdíj és munkanélküliség), valamilyen szinten közös adósság-menedzselést folytat, és egyidejűleg megteremti a bankuniót támogató pénzügyi eszközrendszert.

A vitában természetesen a bankunió kialakításának állásáról, egyes elemeinek kiépítéséről is részletesen szó volt. A jelenlegi becslések szerint az SSM (Egységes Felügyeleti Rendszer) kicsit késve, 2014. III. negyedévében áll fel. Ahhoz, hogy ez tiszta bázison induljon, az ECB-nek még el kell végeznie a központi felügyelet alá kerülő bankok Asset Quality Review-ját, minőségi értékelését és az EBA-nak a stressz-tesztjét. Mint már az első pontban is látszott az SRM nem 2015-től, hanem csak 2018-tól fog teljeskörűen működni. (Itt megjegyezzük, hogy mivel a bankok kitisztítása és feltőkésítése jelentős részben megtörtént, illetve a hátra maradt feladatok még az SSM felállása előtt lezajlanak, nem kell számolni azzal, hogy az elkövetkező években számottevő mennyiségű és nagyságrendű szanalási igény keletkezne. Ezért az itt bekövetkező csúszás gyakorlati jelentősége szerény.) Felhívták a figyelmet arra, hogy számos esetben nem kell csak az SRM-re hagyatkozni. Tőkehiány esetén a bankok kimehetnek a tőkepiacokra, vagy esetenként a nemzeti kormány is feltőkésíthet, s ebből hosszabb távon üzletileg előnyösen is kijöhet. Ebből a szempontból sem okoz lényeges gondot az SRM felállításának késedelme.

Továbbra is nagyon komoly a bizonytalanság a bankunió harmadik fő eleme, a harmonizált betétgarancia-rendszer létrehozása körül. Ami biztos, hogy ez lesz a harmadik, utolsó lépés. Abban elvi egyetértés van, hogy annak ellenére, hogy a betétbiztosítások jelenleg nemzeti fizetési kötelezettséget jelentenek, itt is lenne helye EU-szintű garanciáknak és ebből adódó finanszírozásnak. Ugyanakkor mivel a 100 ezer euró alatti betétek védelme most már valóban kőbe vésetten érvényesül, sokan nem tartják annyira égetőnek e területen az előrehaladást. A valós helyzet persze az, hogy itt nagyon eltérőek a tagállami megoldások, nagyon különbözőek az érdekek és egy teljes egészében egységesített rendszer létrehozása szinte lehetetlennek látszik. Ezért sokan azt gondolják, várjuk meg az SSM és az SRM működését, s majd utána lépünk ezen a területen. A végső megoldás valószínűleg nem egy általános garancia, hanem egy harmonizált, többszintű rendszer lesz.

Budapest, 2013. június

GKI Gazdaságkutató Zrt.